

ИСИДОР ЂУРЂЕВИЋ И ЊЕГОВА ОСТАВШТИНА

Апстракт: Доласком Исидора Ђурђевића у Сарајево, у Босни и Херцеговини настало је ново раздобље издавачке дјелатности. Покренувши издавачку књижару, почела су се штампати дјела домаћих писаца и преводи, али и набављати издања која до тада нису била доступна у БиХ. Прва књижара чије су насловне стране књига радили познати сликари, представљала је мјесто сусрета културне елите града до Другог свјетског рата.

572

У раду ћемо се осврнути на стање издавачке дјелатности у Сарајево прије отварања ове књижаре, представићемо биографију Исидора Ђурђевића, рад његове издавачке књижаре и његову оставштину. Циљ рада је сагледати његов допринос развоју издавачке дјелатности и улогу његове издавачке књижаре у објави многобројних дјела и приближити богатство историјских извора Фонда Исидор Ђурђевић као незаобилазне за проучавање културне историје.

Кључне ријечи: издавачка дјелатност, књижара, културни радници, писци, књиге, оставштина, Сарајево, Босна и Херцеговина

Размјену знања и идеја кроз преписивачку дјелатност у Босни и Херцеговини замијенила је појава штампарије Игњата Сопрана, земунског штампара, који је уз помоћ Топал Осман-паше утемељио прву штампарију у Сарајево 1866. године. Ова приватна штампарија која је радила под именом „Сопронова печатња“, касније је трансформисана у државну „Вилајетску штампарију“. Доласком Аустроугарске, названа је „Земаљска штампарија“, а од 1922. године звала се „Државна штампарија“. У овој штампарији је за вријеме турског периода главна дјелатност била периодика², али је штампано и „око 50 књига и брошура“³.

Окупацијом Босне и Херцеговине од стране Аустроугарске 1878. године и увођењем савремене администрације почеле су се отворати штампарије⁴ широм земље. Међутим, без обзира на број штампарија, издавачка дјелатност била је под теретом политичких прилика које су ометале њен развој. Аустроугарска је тешко дозвољавала домаћим људима да отворе штампарије и строго је цензурисала издавање књига и новина.

Године 1907. донесен је Закон о штампи и тада је издавачка дјелатност дошла у повољнији положај. Тада су се почели штампати политички и књижевни листови

¹ виши архивист, sandrapijuk@gmail.com

² Штампарија је штампала три листа: *Босански вјесник*, *Босна и Сарајевски цвијетник*.

³ „Међу штампаним књигама био је највећи број закона и других прописа турске царевине.“ Митар Папић, *Sto godina štampe u Bosni i Hercegovini*, Pregled, Sarajevo 1966, 321.

⁴ „У Сарајевоу је за вријеме Аустрије радило 15 штампарија: 1 стара и 14 наново отворених.“ Ђорђе Пејановић, *Štamparije u Bosni i Hercegovini 1529–1951*, Sarajevo 1952, 25.

који су имали националну и културну улогу. Иако је у односу на турски период издавачка дјелатност у овом периоду доживјела процват, пред Први свјетски рат у Сарајеву се штампало мало дјела и то само њемачких и мађарских аутора. Није постојала издавачка кућа која би издавала дјела домаћих писаца. Због тога су млади књижевници „своје почетничке књижевне амбиције задовољавали понеким написом у часопису „Босанска Вила“ или у фељтонима „Српске ријечи“, „Народа“ итд.“⁵ Без икаквих могућности да објави дјело, „тадашњи наш писац био је, међутим, у исто време и сопствен свој издавач, па и то само ако је могао да добије кредит код сопственика штампарија“.⁶

Исидор Ђурђевић рођен је 28. септембра 1887. године у Питомачи, котару Ђурђевац, у Хрватској. Као тринаестогодишњи дјечак почео је да учи књижарски занат код тада највећих издавачких кућа у Сомбору, Новом Саду, Београду и Загребу. Као књижарски ученик радио је у књижари Милана Јовановића у Сомбору од 1900. до 1902. године. Послије затварања књижаре, Ђурђевић је прешао у књижарницу А. Пајевића у Нови Сад гдје је радио и учио књижарски занат двије године. Дана 15. јуна 1904. ослобођен је ученичких дужности и уведен у рад књижарског помоћника.⁷ Након смрти Пајевића 1906. радио је код његовог наслједника Св. Огњановића у истој радњи до 1911. године.⁸ За вријеме боравка и рада у Новом Саду завршио је Шегртску трговачку школу и два разреда вечерњег курса Српске трговачке омладине у Новом Саду. Ради усавршавања прешао је да ради код С. Б. Цвијановића⁹ у Београд 1911. године, а касније код Ст. Куглија у Загреб.¹⁰

Током рада у издавачкој књижари А. Пајевића Ђурђевић је остварио многобројна познанства са тадашњим писцима, културним радницима и активним члановима омладинских организација у Новом Саду јер су се у књижари састајали сви новосадски писци и културни радници. Заједно са њима, Исидор је ширио писану ријеч организујући предавања. Током 1909. и 1910. године одржао је „око 20-25 предавања о нашим књижевницима и књигама, и уопште о културној делатности код нас“.¹¹ Такође, држао је предавања у Удружењу српске трговачке омладине.

Због његове културне дјелатности Академско друштво Српске читаонице у Новом Саду „кооптирало га је за свога члана. У исто вријеме вршио је добровољно дужност главног благајника Народног позоришта у Новом Саду“.¹²

Послије вишегодишњег учења и рада у великим издавачким књижарама тог времена, преселио се у Сарајево и 16/29. маја 1913. године, уз одобрење Земаљске владе за Босну и Херцеговину и отворио своју издавачку књижару¹³ у Улици Фер-

⁵ Borivoje Jević, *Iz knjižarsko-izdavačke istorije Sarajeva*, Život, 10-11, Sarajevo 1953, 75.

⁶ Исто.

⁷ Хисторијски архив Сарајево (даље: ХАС), Исидор Ђурђевић (даље: О-БИ-226), кут. 1, бр. 2.

⁸ Исто.

⁹ Од 1. 9. 1911. до 1. 3. 1912. године радио је код Цвијановића у Београду. Исто, бр. 6.

¹⁰ Од 1. 3. 1912. до 1. 5. 1913. године био је намјешен у књижари Д. Хартмана (Ст. Кугли) у Загребу као помоћник. Исто, бр. 2.

¹¹ Исто, бр. 6.

¹² Исто, кут. 16.

¹³ Исто, кут. 1, бр. 5.

хадија број 15, у згради српских школа са лијепо уређеним излогом¹⁴. Радња је 20. фебруара 1916. године премјештена у Улицу Фрање Јосипа број 11.¹⁵ Са издавачком књижаром „И. Ђ. Ђурђевић“ почело је ново раздобље издавачке дјелатности као привредне дјелатности у Сарајеву и БиХ.

Отворивши радњу, одмах је почео са штампањем књига. Прва дјела која је издао биле су књиге Ива Ђипика „Утисци из рата 1912“, Јована Цвијића „Географски и културни положај Србије“ и два мања превода Метерлинка и Шопенхауера.¹⁶ Штапао је часописе и омладинске брошуре којима је аустроугарска власт спречавала улаз у Босну и Херцеговину. Поред издавања, вршио је и размјену књига са другим културним центрима, првенствено са Београдом и Новим Садом, и промовисао њихова издања и часописе међу омладином. Као некадашња Пајевићева књижара у Новом Саду и његова је постала мјесто сусрета напредне интелигенције, а посебно омладине. Ту „културни људи Сарајева измеђују мисли о новим издањима и новинама у појединим часописима“.¹⁷

Исидор Ђурђевић у својој издавачкој књижари (ХАС, О-ЂИ-226, кут. 1, бр. 13)

Издавачка књижара Исидора Ђурђевића вршила је значајну просвјетну, културну и националну пропаганду против аустроугарског режима у Босни и Херцеговини. Због тога је дан послје атентата на аустријског престолонаследника, 29. јуна 1914. године, потпуно демолирана, а „рукописе и друге документе разнела је руља, приликом

прогона и лупања српских радња и станова“.¹⁸ Пошто је за Ђурђевићем расписана потјерница „као веома опасном човјеку по тадањи аустријски режим у Босни и Херцеговини“¹⁹, скривао се у Сарајеву до половине августа 1914. године када је успио да побјегне у Загреб. Захваљујући интервенцији познаника међу политичарима из Српско-хрватске коалиције успио је остати тајно у избјеглиштву у Загребу до 28. децембра 1916. године.

Почетком 1917. године Ђурђевић се вратио у Сарајево и наставио издавачки посао. Међутим, за разлику од раније књижаре која је у свом раду брзо напредовала, сада је њен рад био само „спона између једног дела затвореника, интелигенције и српске сиротиње за које се скупљало старог одела и рубља и делило у Добоју интернирцима и другим опустошеним српским крајевима“.²⁰

¹⁴ Исто, бр. 6.

¹⁵ Исто.

¹⁶ Исто, кут. 2, бр. 28.

¹⁷ Borivoje Jeftić, *Iz knjižarsko-izdavačke istorije Sarajeva...*, 76.

¹⁸ ХАС, О-ЂИ-226, кут. 1, бр. 5

¹⁹ Исто.

²⁰ Исто.

Захваљујући способности и познанствима, од друге половине 1917. године почео је да набавља књиге из Загреба, Београда и Новог Сада, чиме је почела његова знатнија дјелатност.²¹ Половином 1917. године преузео је од Пахера и Кисића²² у Мостару „Малу Библиотеку“ коју је пренио у Сарајево и почео са издавањем обновљених едиција у властитој редакцији, јер је већина интелектуалаца била по тамницама или на ратиштима. Уредник ове библиотеке и даље је био Јован Протић. Касније је покренуо „Књижевни преглед Мале библиотеке“ који су уређивали „Стеван Жакула и Боривоје Јевтић. Излазио је мјесечно, нередовно. Послије трећег броја у 1925. престао је, и поново излазио у 1928. години“.²³ Тада га је поново покренуо Исидор Ђурђевић са др Томом Поповићем, ректором богословије, и др Миланом Радулашким, љекарном.²⁴

Поред „Мале Библиотеке“ покренуо је „Одабрану библиотеку“ и „Савремену библиотеку“, у оквиру које је штампао углавном дјела социолошке и филозофске садржине.²⁵

Ширећи писану ријеч међу становништвом, „културно га је васпитавао и тиме допринио духовном подизању најширих народних маса“²⁶, Ђурђевић је вјеровало да, како је сам написао, „у књигама које се штампају и издају, огледа се читав народ, огледа се његова знаност и образованост коју он помоћу књига показује свом и страном свету шта има, показује читаву своју културу и напредак“.²⁷ Иако је често каснила са испалатама хонорара, била је прва издавачка књижара која је плаћала писце, преводиоце и сликаре и „једина издавачка књижара која је у БиХ донела модерну естетску опрему књиге са насловним страницама од Свракића, Мазалића и других сликара“.²⁸

По завршетку Првог свјетског рата почео је да ради на преузимању једне књижаре у Београду. Уредивши све појединости преузео је књижару и почео са радом 10. фебруара 1921. године под именом Књижара „И. Ђ. Ђурђевић“.²⁹ За вријеме

²¹ Кроз издавачку кућу „проћи ће имена Бранка Радичевића, Боре Станковића, Исидоре Секулић, Милице Јанковић, а од страних биће објављене приповетке или романи или филозофске студије дваестине најистакнутијих представника тадашње европске стваралачке културе (Пушкин, Толстој, Стриндберг, Вајлд, Достојевски, Ренан, Иполит Тен, Мопасан, Мерешковски, и други.). У његовом издању појавиће се први пут и оба дела „Фауста“ у стихованом преводу и с коментаром Милана Савића и с насловном страном у боји познатог босанског сликара Тодора Швракића.“ Боривоје Јевтић, *Iz knjižarsko-izdavačke istorije Sarajeva...*, 77.

²² „Године 1878. отворио је у Мостару Антун Пахер књижару и штампарију. Године 1895. удружи се Пахер са Ђорђом и Ристом Кисићем, па се њихова радња прозва „Књижара и штампарија Пахера и Кисића у Мостару.“ Ђорђе Рејановић, *Štamparije u Bosni i Hercegovini 1529-1951...*, 33.

²³ Марко Марковић, *Како смо некад покретали књижевне часописе*, Изабрана дјела, књ. II, Сарајево 1968, 118.

²⁴ ХАС, О-ЂИ-226, кут. 10, бр. 247.

²⁵ Исто, кут. 2, бр. 28.

²⁶ Исто, кут. 16.

²⁷ ХАС, О-ЂИ-226, кут. 1, бр. 24.

²⁸ Исто, кут. 1, бр. 1.

²⁹ Исто, кут. 2, бр. 34.

кампање краљевске полиције против Комунистичке партије Југославије штампао је каталоге и спискове књига који су пропагирали социјалистичку штампу. Наставио је са издавањем часописа „Друштвени живот“ и „Социолошке библиотеке“ чији уредник је и даље био Мирко Косић. Преко ове издавачке књижаре ширена је илегална литература Комунистичке партије. „Тако сам једном добио око 30-50 пакета по 2 килограма тежине „како се сади кромпир, шећерна репа и шаргарепа“ и друго. Али у књижицама – почевши од 4-5 странице – ширила се пропаганда за Комунистичку партију.“³⁰ Ђурђевићу није било познато ко је био пошиљалац, али је „те брошуре и многе друге односио Перо Пешут и Прица Огњен“.³¹

Године 1928. године затворио је обје радње и у Сарајеву и у Београду и до Другог свјетског рата бавио се само издавачким послом.³² Разлог затварања био је материјалне природе. Наиме, за поновно покретање књижаре 1917. године задужио се у банци мислећи да ће добити одштету за уништену имовину на почетку Првог свјетског рата и да ће узети кредит вратити. Међутим, одштета никад није исплаћена, а банка је тражила поврат дуга. Због тога се у више наврата обраћао институцијама и угледним појединцима за откуп књига. Године 1923. молио је Министарски савет у Београду да откупи књиге које је Министарство просвете препоручило за све школске књижнице.³³ Касније се обраћао и бану Дринске бановине да га помогне откупом књига.³⁴ Молио је и Михајла Пупина да се заузме за распрострањавање књига по Америци.³⁵

За вријеме постојања његове издавачке књижаре³⁶ која је радила до Другог свјетског рата, издао је „око 300 разних дјела“.³⁷ Почетком рата, по други пут му

³⁰ Исто, кут. 1, бр. 1.

³¹ Исто.

³² Исто, бр. 5.

³³ То су слједеће књиге: „Бранка Радичевића, целокупне песме у редакцији покојног Т. Остојића; др. Т. Остојић, Српске народне приповетке; Милица Јанковић, Чекање, Приповетке из историје ратовања и јунаштва; Милица Јанковић, Истинске приче са сликама; Милош Видаковић, Царски сонети; Светозар Ђоровић, Белешке једног таоца; Светозар Ђоровић, Брђани, приповетке из рата; Глигорије Петров, Достојевски и достојештина, Еванђеље и живот, Човек и живот; Бора Станковић, Врела крв, новеле.“ Исто, кут. 16.

³⁴ То су слједеће књиге: „Др. Т. Остојић, Српске народне приповетке; Др Пајо Вујовић, Јован Цвијић, Живот и рад; Милица Јанковић, Исповести, Чекање, приповетке из историје ратовања и јунаштва; Др Милан Шевић, Стара и нова педагогија; Елен Кеј, Васпитање деце у школи; Јован Протић, Подлиски и мале суме; Змај Јова, Источни бисер; Стеван Сремац, Кир-Герас и чича Јордан; Маколе Халам, Уставна повест енглеске, превео Вељко Милићевић; Боривоје Јефтић, Обећана земља (Гаврило Прицип).“ Исто, кут. 16.

³⁵ Михајлу Пупину, како је сам навео у писму које је упитио Исидору Ђурђевићу, ни здравље ни вријеме нису дозвољавали да се бави растурањем књига, па је Ђурђевића упутио на Петра Гиновића, књижара у Њујорку. У истом писму Пупин је обавијестио Ђурђевића да је *Просвјети* у Сарајеву послао 3.000 динара да откупи од њега 100 комада књига Бранка Радичевића и да их раздијели међу својим читаоцима. Исто, кут. 4, бр. 177.

³⁶ „За време свог самосталног рада, упркос прогонима аустроугарске полиције, а касније југословенске, Ђурђевић је штампао 320 дела наше и стране књижевности и тиме задужио љубитеље књиге у нашој земљи, посебно у Босни и Херцеговини.“ *Четрдесет година књижарског рада*, Борба, 25. јули 1953. године.

³⁷ ХАС, О-ЂИ-226, кут. 1, бр. 5.

је уништена архива и лична библиотека, а књиге су му разнијете и упропашћене.³⁸ Сам је био принуђен на скривање јер није смио да затражи пропусницу од усташких власти. Године 1942. године успио је да тајно побјегне у Београд. Током рата трговао је књигама, а пред његов крај привремено је радио у књижари Српске Књижевне задруге.

Послије рата вратио се у Сарајево гдје је од 1948. године радио код издвачког предузећа „Свјетлост“ као висококвалификовани службеник обављајући дужност директора „Стране књиге“. Послије реорганизације предузећа, у оквиру „Наше књиге“, преузео је двије њене антикварнице које је касније преуредио у једну велику која је носила име „Вук Караџић“.

Колико је антикварница била опскрбљена говори податак да је „на њеним рафовима поређано преко 50 хиљада различитих књига“.³⁹ Снабдијевала је многе научне институције и веће библиотеке у Босни и Херцеговини, а књиге је слала и у Београд, Љубљану, Скопље и Подгорицу. Ту је, у потрази за одређеним насловом, долазила културна елита из цијеле државе. Антикварница је била „помало и добротворно друштво, или боље речено институција која помаже свет да уновчи оне ствари, које би отишле у пећ или у отпад“.⁴⁰ Исту је водио као њен директор годину и по дана када ју је предао натраг издавачком предузећу „Свјетлост“ гдје је остао да ради до пензионисања.

Слика број 2 – Исидор Бурђевић у антикварници „Вук Караџић“ (ХАС, О-БИ-226, кут. 1, бр. 13)

Нажалост, послије вишедеценијског рада, на крају свог радног вијека доживљавао је низ непријатности. Између осталог, како је сам написао, био је „најслабије плаћен радник од свих књижарских радника у Босни, мада се знањем не може ни један мерити са мном“.⁴¹ Пензионисан је 15. 10. 1959. године, али није добио заслужену пензију културног радника, па је до своје смрти покушавао да се то исправи. Умро је у Сарајево 1963. године. Био је неочењен.

Говорио је њемачки и мађарски језик. Био је члан Југословенског новинарског удружења од 28. децембра 1925. године⁴² када га је секција Сарајево примила за изванредног члана. Указом предсједника Федеративне Народне Републике Југосла-

³⁸ „Од 1941. год. па до почетка 1945. год. однесено је што забраном ћирилице, а што другим начином око 47 сандука књига, које су биле похрањене на Ченгић Вили код Сарајева, на добру Милана Јовановића, док ми је у Сарајеву сав канцеларијски намјештај и друго разнесено.“ Исто, кут. 16.

³⁹ „Педесет хиљада књига у сарајевској антикварници“, *Борба*, 6. октобар 1956. године

⁴⁰ ХАС, О-БИ-226, кут. 2, бр. 26.

⁴¹ Исто, кут. 1, бр. 4.

⁴² Исто, кут. 1, бр. 9.

вије био је одликован Орденом рада III реда.⁴³ За свој рад био је похваљиван више пута.⁴⁴

О Ђурђевићу и његовој издавачкој дјелатности писали су многи савременици, као што се и види из коришћених извора, а његов рад забиљежен је у енциклопедијама.⁴⁵

Хисторијски архив Сарајево чува оставштину Исидора Ђурђевића (сигн. О-ЂИ-226) коју је откупио од извијесног инжењера Христића⁴⁶ 1964. године. Грађа је на српскохрватском језику, а њена укупна количина износи 16 архивских кутија. Временски распон је од 1898. до 1959. године, а грађена је према свом садржају и има израђен аналитички инвентар.⁴⁷ Фонд обухвата лична документа (школска свједочанства, увјерења о раду, судске пресуде, легитимације, рјешења о постављању и запослењу, документацију о пензионисању, молбе за признавање културно-просвјетним радником, дозволе за рад књижаре, похвале), рукописе Исидора Ђурђевића, новинске чланке о антикварници и књижари, споразуме и уговоре о штампању разних дјела између аутора и издавача (превода и оригиналних радова), рукописе дјела и преводе, оригиналне цртеже и карикатуре Симе Драшковића, разне плакете и клишее насловних страна „Мале библиотеке“, позоришне плакете за извођење Сремчевих дјела *Зона Замфирова*, *Поп Ђира* и *поп Спира* и *Ивкова слава* у Сарајево, Скопљу, Београду, Сплиту, Љубљани, Загребу, плакете за извођење *Обећане земље* Боривоја Јевтића, приватна писма, писма многих књижевника и културних радника упућена Ђурђевићу, а писали су му Милица Јанковић, Јелена Ј. Димитријевић, Коста Кондић, Јован Максимовић, Сергије Медведев, Ђорђе Пејановић, Зорка Велимировић, Милан Вујаклија, др Милан Савић, Сава Косановић, Мирко Кориља, Боривоје Јевтић, Милета Јакшић, Тихомир Остојић, Јован Палавестра, Сима Пандуровић, Милан Шевић, Светислав Шумаревић, Тодор Швракић, Оскар Тартаља, Мирко Косић, Јаша Томић, Милица Јанковић, Јово Палавестра, Васа Стајић, Владо Бабић, Милан Будисављевић, Богослав Војновић Пеликан, Милан Прелог, Паја Радосављевић, Доброслав Јевђевић, Бора Станковић, Михајло Пупин, Милош Црњански, Исидора Секулић и др.

Исидор Ђурђевић је откупио ауторска права на дјела Стевана Сремца од његовог брата Јована Сремца што му је донијело многе непријатности. У оквиру Фонда налази се сва документација у вези с тим.

⁴³ Исто, , кут. 15.

⁴⁴ Похвала државног Издавачког предузећа Босне и Херцеговине „Свјетлост“ за савјестан и пожртвован рад у 1949. години, Похвалу државног Књижарско-трговачког предузећа у БиХ „Наша књига“ Сарајево за савјестан и пожртвован рад у 1950. години, Похвалу државног Књижарско-трговачког предузећа у БиХ „Наша књига“ Сарајево за савјестан и пожртвован рад у 1951. години и Похвалу поводом десетогодишњице рада Издавачког предузећа „Свјетлост“ 1955. године. Исто, кут. 1, бр. 9.

⁴⁵ Станоје Станојевић, *Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка*, књ. 1, А-3, Загреб, 699; *Ко је ко у Југославији*, Загреб 1928, 44. Нажалост, његова биографија није уврштена у *Српски биографски речник* Матице српске.

⁴⁶ Осим презимена, у досијеу Фонда не постоје никакви подаци о предаваоцу.

⁴⁷ Према мишљењу аутора рада, Фонд би требало ревидирати, јер из инвентара који се води као аналитички нису видљиви сви документи које он садржи, а грађа у последњим кутијама нема сигнатуру.

Из самих докумената сазнајмо много о Ђурђевићу, његовом животу и раду, пријатељима и члановима породице с којима је комуницирао писмима, о пословним везама са писцима и другим културним радницима, односу аутора са издавачем, условима рада књижевника и преводиоца, друштвеним приликама времена у коме су дјеловали, издавачким приликама у Сарајеву и Београду и развоју издавачке дјелатности у БиХ. Из грађе се види да је Ђурђевић послје Првог свјетског рата био у материјалној оскудици, али је улагао све напоре да одржи континуитет издавања писане ријечи, чак и по цијену кашњења исплата хонорара. Списи свједоче о његовој посвећености послу и односу према књигама које је цијенио изнад свега. На основу богате оставштине закључујемо да је његов рад био високо респектабилан.

Из писама сазнајемо много о животу и раду пошлаоца, али и различите занимљивости. Тако се упознајемо са преданошћу, упорношћу и педантношћу Исидоре Секулић која је водила рачуна о отклањању грешака, коректури и квалитету „хартије и повеза“⁴⁸, на рачун свог хонорара⁴⁸; о хонорару Иве Андрића за приповјетку *Пут Алије Ђерзелеза*⁴⁹; о односима међу браћом Стевана Сремца; о значају добре критике и неоткривању идентитета Милице Јанковић⁵⁰ итд.

Грађа овог Фонда је примарни извор за проучавање издавачке дјелатности у Босни и Херцеговини, за историју књижевности и уопште за проучавање културне историје. Циљ рада је скретање пажње на овог изузетног културног радника, његов допринос издавачкој дјелатности Босне и Херцеговине и његову оставштину чије би проучавање резултирало бројним научностручним радовима.

Документе овог Фонда до сада је користио само један истраживач и на основу ње настала су два рада: Свјетлана Томић, *Преписка Јелене Ј. Димитријевић са њеним сарајевским издавачем Исидором Ђурђевићем*⁵¹ (Зборник Матице српске за књижевност и језик, 3, Нови Сад 2013, 705-713) и Свјетлана Томић, *Преписка Милице Јанковић*⁵² (Књижевна историја, 153, Београд 2014, 679-696).

РЕЗИМЕ

У раду су, на основу оставштине Исидора Ђурђевића (сигн. О-ЂИ-226) која се чува у Хисторијском архиву Сарајево као његов лични фонд, представљени његова биографија, рад његове издавачке књижаре и његова оставштина.

Школован код тадашњих највећих издавача у Сомбору, Новом Саду, Београду и Загребу, Исидор Ђурђевић је отворио Издавачку књижару у Сарајеву 1913. године чиме је почело ново раздобље издавачке дјелатности у Босни и Херцеговини. У овој књижари штампала су се дјела домаћих писаца и преводи страних дјела, часописи и омладинске брошуре. Ђурђевић је вршио размјену књига са другим културним центрима, првенствено са Београдом и Новим Садам и промовисао њихова

⁴⁸ ХАС, О-ЂИ-226, кут. 4, бр. 186.

⁴⁹ Исто, кут. 3, бр. 111.

⁵⁰ Исто, бр. 110.

⁵¹ У овом раду објављена су три писма.

⁵² У овом раду објављено је шест писама.

издања и часописе. Самим тим, његова издавачка књижара била је мјесто сусрета напредне интелигенције тог времена.

Иако му је издавачка књижара уништена на почетку Првог свјетског рата, исту је после рата обновио. Откупио је мостарску „Малу Библиотеку“ и једну књижару у Београду и покренуо „Одабрану библиотеку“ и „Савремену библиотеку“ чиме је свој издавачки посао проширио.

Издавачка књижара Исидора Ђурђевића била је прва издавачка књижара која је плаћала писце, преводиоце и сликаре и прва издавачка књижара која је у БиХ увела модерну естетску опрему књиге чије су насловне стране радили познати сликари. Ширећи писану ријеч међу становништвом, Издавачка књижара Исидора Ђурђевића вршила је значајну просвјетну, културну и националну улогу. За вријеме свог постојања до Другог свјетског рата, штампала је преко 300 оригиналних дјела домаћих писаца и превода.

Оставштина писана српскохрватским језиком, количине 16 архивских кутија, временског распона од 1898. до 1959. године, обухвата лична документа, рукописе Исидора Ђурђевића, споразуме и уговоре о штампању многобројних дјела између аутора и издавача, рукописе дјела и преводе, писма многих књижевника и културних радника упућена Исидору Ђурђевићу итд.

Грађа овог Фонда је примарни извор за проучавање пословних веза Ђурђевића са писцима и другим културним радницима, условима рада књижевника и преводилаца, друштвених прилика времена у коме су дјеловали, као и самих културних радника. Незаобилазна је за истраживање издавачких прилика и развоја издавачке дјелатности у Босни и Херцеговини, историје књижевности и уопште културне историје. Циљ рада је скретање пажње на овог изузетног културног радника, његов допринос издавачкој дјелатности Босне и Херцеговине и његову оставштину чије би проучавање резултирало бројним научностручним радовима.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Извори

- Хисторијски архив Сарајево (ХАС), Исидор Ђурђевић (О-ЂИ-226)

Књиге и чланци

- Jeftić, Borivoje. *Iz knjižarsko-izdavačke istorije Sarajeva*, Život, 10-11, Sarajevo 1953.
- *Ko je ko u Jugoslaviji*, Zagreb 1928.
- Марковић, Марко. *Како смо некад покретали књижевне часописе*, Изабрана дјела, књ. II, Сарајево 1968.
- Рарић, Митар. *Sto godina štampe u Bosni i Hercegovini*, Pregled, Sarajevo 1966, 219-329.
- Рејановић, Ђорђе. *Štamparije u Bosni i Hercegovini 1529-1951*, Sarajevo 1952.
- Станојевић, Станоје. *Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка*, књ. 1, А-3, Загреб.

Штампа

- *Борба*, 1953. и 1956. година

MA Aleksandra PIJUK-PEJČIĆ

ISIDOR ĐURĐEVIĆ AND HIS LEGACY

Summary

582

In this work, based on legacy of Isidor Đurđević (O-ЂИ-226) that is kept in the Historical Archives of Sarajevo as his personal fond, Isidor Đurđević's biography is presented, so as the work of his publishing bookstore and his estate.

Educated at the largest publishers at that time in Sombor, Novi Sad, Belgrade, and Zagreb, Isidor Đurđević established Publishing bookstore in Sarajevo in 1913 and that started a new era of publishing activity in Bosnia and Herzegovina. This bookstore published domestic writers and translations of foreign authors, magazines and brochures for youth. Đurđević exchanged books with other cultural centers, mainly with Belgrade and Novi Sad, and promoted their magazines and publications. Accordingly, his publishing library became the meeting place of the intellectuals of that time.

His publishing library was destroyed at the beginning of the First World War, and after the war he renovated it. He bought „Mala Biblioteka“ (*Little Library*) in Mostar, and a bookstore in Belgrade, and he established „Odabrana biblioteka“ (*Selected Library*) and „Savremena biblioteka“ (*Contemporary Library*) broadening his publishing business.

Isidor Đurđević's Publishing bookstore was the first publishing library that paid their authors, translators and painters, and first publisher that introduced modern aesthetics regarding books' layout in Bosnia and Herzegovina. Their book covers were illustrated by famous painters. By spreading the written world, Isidor Đurđević's Publishing bookstore had an important educational, cultural and national role. During its existence until the Second World War, it published over 300 original works of domestic and foreign authors.

His legacy written in Serbo-Croatian language - 16 archival boxes from 1898 until 1959, includes: personal documents, Isidor Đurđević's manuscripts, contracts regarding publishing of works, manuscripts and translations, letters written by authors and cultural workers, etc.

This fond's material is a primary source for studying business connections between Đurđević and writers and other cultural workers, conditions of work of writers and translators, social circumstances of that period. It is inevitable for research of the development of publishing activity in Bosnia and Herzegovina, the history of literature, and cultural history. The aim of this work is to draw attention to this exceptional cultural worker, his contribution to publishing activity in Bosnia and Herzegovina, and his legacy which research could produce numerous works.